

Nikolaj Nielsen, lærer i Ørslev, Ringsted herred

Af Kristen Kr. Ingvorsen

Det var under et besøg i Dansk Folkemindesamling for en del år siden, at jeg lovede daværende, nu afdøde arkivar Hans Ellekilde, at fortælle lidt om min gamle lærer, Nikolaj Nielsen, der i en snes år var lærer i min fødeby, Ørslev. Det var i denne periode fra 1886 til 1906, at han udsendte sine landskendte skolebøger, Danmarkshistorie og Bibelhistorie, senere efterfulgt af Verdenshistorie og Kirkehistorie samt en sproglære for børneskolen. Men det var navnlig de to første, der i den grad vandt indpas i den danske folkeskole, at Nikolaj Nielsen i en menneskealder blev Danmarks mest læste forfatter. Disse to bøger udkom i 35-36 oplag og fortsatte fremdeles på det gamle forlag under ledelse af sønnen, fhv. overlærer Aage Nielsen. En udmærket hjælpkilde til min artikel har jeg haft i en vandrebog, som Nik. Nielsen havde part i på seminariet, og hvori han i 1889 giver en ret udførlig beskrivelse af de forløbne godt 40 år. Denne vandrebog har hr. Aage Nielsen overladt mig til gennemlæsning, hvad jeg er meget taknemmelig for.

Nikolaj Nielsen var fynbo og af bondeæt. Han blev født i Harndrup den 26. januar 1846 og døde i København den 18. april 1930, 84 år gammel. Hans forældre, gmd. Niels Nicolaisen og Marie Christensdatter, fik tre børn. Nicolai, den ældste, og to piger, Dorthé Marie og Karen Kirstine. Da Nicolai var 4 år, viste han så gode evner, at det blev besluttet at undervise ham privat, indtil han kunne begynde i den almindelige skole. Ved den tid døde hans fader, kun 41 år gl. Moderen giftede sig igen og fik i sit 2. ægteskab endnu tre børn, det sidste i 1865.

Nicolai, hvis navn senere blev ændret til Nikolaj, kom ikke til bogen

Nikolaj Nielsen

efter sin konfirmation, men blev medhjælper på gården, til han var omkring 20 år: „Først da slap jeg endelig bort fra Hjemmet og kunne begynde at forberede mig til Seminariet,“ skriver han. Denne forberedelse fik han hos en tidligere skolekammerat, som var andenlærer i Rynkeby. Derfra rejste han til Jelling seminarium, hvorfra han tre år senere fik den næstbedste eksamen. – Nu gjaldt det om at finde en stilling som andenlærer, og det skulle vise sig ikke at være så let. Fyn måtte opgives, men omsider nåede han at erobre et andenlærerembede i Kongsted i Østsjælland, nær ved Fakse. Der var 24 ansøgere, hvilket var ret anseligt i betragtning af den ringe løn, der kun beløb sig til 450 kr. årligt + bolig og brændsel.

Opholdet i Kongsted synes at have været tåleligt. Det var en politisk urolig tid, endnu så kort efter krigen 1864. Derfor vakte det ikke særlig opsigt, at den nye lærer abonnerede på et blad som „Socialisten“, udgivet af Louis Pio og forløber for „Social-Demokraten“, undertagen i præstegården, hvor læreren skulle hente sin post. Her var et sådant blad ikke velset, og præstefruen tillod sig at bruge ildtangen, da hun skulle række ham bladet! Dette vidnesbyrd var naturligvis mindre heldigt, hvis der senere skulle søges nye embeder, et hensyn, der dog ikke blev taget i betragtning, men som senere, da provisorietiden for alvor satte ind, utvivlsomt har spillet en rolle.

Militærtjenesten var hidtil blevet udsat, men efter et halvt års lærergerning kom der indkaldelsesordre, og i foråret 1870 skulle han give møde i Odense ved 5. infanteribataljon, men tjenestetiden blev ikke så lidt afkortet ved, at han trak frinummer, da sommeren var forbi. Tiden i Odense førte til forlovelse med en købmandsdatter fra byen, Kathrine Andersen, og hjemkommen til skolearbejdet måtte der nu for alvor sættes ind på at få et bedre embede. Efter lang tids søgen lykkedes det at få ansættelse som førstelærer og kirkesanger i byen Asdal nord for Hjørring. Det var i marts 1873, og dermed var

Kristen Kr. Ingvorsen

muligheden til stede for at blive gift og for alvor begynde den forjættende tilværelse.

Men skæbnen ville det anderledes. Et halvt års tid forud havde en indremissionsk og meget veltalende provst fået kald samme sted. Nikolaj Nielsen var alt andet end missionsk, og derfor blev et nærmere samarbejde yderst vanskeligt. Beboerne sluttede op om provsten og begyndte så småt at tage deres børn ud af skolen. Det gav mindre arbejde for læreren, og for at slå tiden ihjel på en nyttig måde indledte han et omfattende sprogstudie, der fik det meget positive resultat, at han opnåede tillægseksamen i tysk, engelsk og fransk. Dermed var muligheden til stede for at få en endnu bedre stilling som lærer,

*Nikolaj Nielsen**Fru Kathrine Nielsen*

Nikolaj Nielsen

og der blev sendt ansøgninger i alle mulige retninger, så snart ledige embeder blev bekendtgjort. Man kan forestille sig, hvor besværligt det har været for en lærer at færdes mellem alle disse mennesker, der aldrig havde et venligt ord eller et smil, når de mødtes ved kirketjenerne eller pligter i forbindelse med skolen. Det ene år forløb efter det andet, og for læreren var der god tid til at skrive ansøgninger. Om disse år skriver Nikolaj Nielsen i vandrebogen:

„Kirken var propfuld hver Søndag, og een eller to Gange om Ugen var der Forsamlinger i Skolen eller i private Hjem. – Mit Sprogstudium var en Slags Adspredelse. For Løjers Skyld ansøgte jeg dog om Tilladelse til at maatte indfinde mig hos Eksamenskommissionen for at tage Tillægseksamen i Sprog. Resultatet blev følgende: Tysk g +, Fransk mg og Engelsk mg. Det var jo ikke glimrende Karakterer, men naar der tages Hensyn til Selvstudium, saa behøvede jeg da heller ikke at skamme mig ved Resultatet.

I 5½ Aar maatte jeg sidde og kukkelure deroppe bag Skagerraks Klitter, skønt jeg indsendte Ansøgninger i hundredvis. I November 1878 blev jeg endelig rokket løs og kom i Drift ned mod Sydpolen igen. Det første Skridt var ikke langt, kun ¾ Mil. Tornby hed Embedet, jeg fik. Pengelønnen var den samme som i Asdal, men der var en nogenlunde ordentlig Jordlod. – I Maj 1880 gjorde jeg et 7 Mils Skridt mod Syd og fik Embede i Sta ved Limfjordens nordre Bred og Aaret efter igen 7 Mil mod Syd til Solbakken tæt ved Hobro.

De tre sidste Embeder var lige store, men paa Solbakken havde jeg den Tilfredsstillelse at faa Penge i Stedet for Jordloden, og jeg fik Lejlighed til som Sproglærer at tjene 2 a 300 Kr. privat om Aaret. Paa Solbakken sad jeg roligt i tre Aar, men saa kom Urolighedens Aand atter over mig, og jeg begyndte at søge igen, bl. a. Førstelærerembedet i Mariager, men erfarede saa, at A. Jacobsen ligeledes var blandt Ansøgerne, og da han jo trængte haardt til at faa lidt mage-

Kristen Kr. Ingvorsen

ligere Dage, saa lod jeg Kultusministeren kalde ham, og haaber jeg saa, at dette vil blive betragtet som en af mine store og gode Geringer.

Embedet i Snesere (2400 Kr.) ved Præstø søgte jeg ogsaa og blev indstillet som Nr. 2, uagtet jeg ikke var der personlig og ikke var kendt af et eneste Menneske i Sognet. Nr. 1, en Lærer fra Sognet, blev kaldet, og gennem ham sendte Sogneraadet mig en Opfordring til at søge det ved hans Kaldelse ledigtblevne Embede i Smidstrup. Som Grund hertil anførtes, at der var Tale om at oprette en Realskole i Sognet, og at de derfor gerne ville sikre sig en Lærer med Sprogkundskaber. Embedet var kun godt 100 Kr. større end det, jeg havde. Jeg indsendte min Ansøgning, men skrev tilbage, at dermed var det ikke sagt, at jeg ville have det. Jeg ville have Lov til at betænke mig, lige til Indstillingen skulde forgaa. Efter mange Overvejelser frem og tilbage kom jeg til det Resultat, at jeg ikke ville have Embedet, og skrev til Raadet, at det ikke skulle indstille mig. Dagen efter, at jeg havde afsendt Brevet, fik jeg Meddelelse fra Provsten om, at jeg var kaldet. Det forekom mig nu, at en Skæbne, Aand eller Pligt havde sin Finger med i Spillet, og i den Tanke,

at Skæbne, Aand og Pligt gør intet hen i Taaget,
men med at flytte mig de vistnok mente noget,

skrev jeg til Provsten, at jeg modtog Kaldelsen.

Sidst i Februar (1885) holdt jeg mit Indtog i Smidstrup Skole ved Præstø, kun 1½ Mil fra Kongsted, hvor jeg havde mit første Embede i 1869, og for at blive flyttet disse halvanden Mil og opnaa en Løn af 1100 Kr., havde jeg maattet gøre den lange Pilgrimsvandring norden om Hjørring, en Vandring, som varede 12 Aar.

Da jeg havde været i Smidstrup et Aar, og der endnu ingen Udsigter var til, at den paatænkte Realskole ville blive til Virkelighed, saa følte jeg mig ikke moralsk forpligtet til at blive der længere og begyndte saa at søge paa ny.

Nikolaj Nielsen

Den 2. November 1886 blev jeg kaldet til mit nuværende Embede, som har følgende Løn: 80 Tdr. Korn efter Kapitelstaksten, 80 Kr. i Skolepenge, 20 Kr. i Kirkesangerløn, 20 Kr. i Kirkebylærerløn, af disse gaar de 36 til Klokkeringning, 300 Kr. i Offer og Accidentser og en Jordlod paa knapt 5 Tdr. Land. Denne sammen med Fourage forpagtes bort for 350 Kr. om Aaret.“

Det blev til ialt 14–15 vandreår, som dog langt fra alle var lige ubehagelige. Den religiøse kur, Nikolaj Nielsen kom til at opleve i Asdal, bidrog ikke uvæsentligt til, at han frem over var reserveret, så snart talen kom ind på religiøse spørgsmål, og dog blev det Nikolaj Nielsen, der kom til at skrive den mest livfulde og let læselige bibelhistorie i Danmark. I politisk henseende holdt han sig livet igennem til Venstre, og ved „Politiken“s oprettelse i 1884 blev han abonnent fra begyndelsen. Det meddeler han sine kammerater i vandrebogen på følgende måde: „Anbelangende Politikken behøver jeg blot at sige, at „Politiken“ siden Oktober 1884 har været min daglige Gæst“. Han var, efter min mening, en renlivet hørupper fra først til sidst.

Tyve års virksomhed i Ørslev

Det var uden tvivl Nikolaj Niensens mening, at nu skulle det være slut med at rejse. 14–15 år på rejse blev de færreste seminarister til del, men takket være en god konstitution lod det sig gøre, uden at det efterlod sig noget mén. Han var nu 40 år og havde 7 børn, 4 piger og 3 drenge. Heraf var 4 allerede skolepligtige.

Skolen i Ørslev lå gemt bort fra hovedgadens færdsel, tæt op til kirkestien, men ellers omgivet af haver. Den blev opført i 1846 efter en ildebrand den 28. maj. Der var et stort lyst skolerum og en rummelig entré med opgang til loftet. Den øvrige del af den 36 alen lange bygning var beboelse.

Den afgåede lærer, Adolph Hansen, var 72 år og trængte til afløs-

*Kristen Kr. Ingvorsen**Ørslev gl. skole*

ning. Han var forøvrigt den første seminarieuddannede lærer ved skole og havde beklædt embedet siden 1844. Han var gift 2. gang og med en gårdmandsdatter fra sognet. Han var lidt af en selskabsmand og groet fast i sognet. Hans helbred var ikke det bedste. Han døde i 1888 og overlevedes i mange år af sin hustru.

Nikolaj Nielsen besad stor erfaring, og det har uden tvivl betydet en forandring i undervisningen, der for børnene i den første tid måske har været mindre kærkommen. Undervisningen var i hovedtrækkene anlagt på samme måde med hverandendags skolegang og undervisningstid fra kl. 8 til 2 med afkortning af en time om vinteren. I skolestuen sad drenge og piger hver for sig, drengene til højre ud for katederet, således at læreren let kunne have dem i øjesyn, uden at de bemærkede det. Derved opnåedes hurtigt kendskab til, hvem der var de egentlige urostiftere. Slagsmål på vejen hjem fra skolen var sjældent, fordi læreren i reglen vidste, hvem der var angriber, og han blev da holdt tilbage, til de overfaldne var nået hjem. I det hele taget havde Nikolaj Nielsen altid let ved at holde disciplin i klassen. Hans myn-

Nikolaj Nielsen

dige optræden og skarpe blik kunne lægge en dæmper på enhver uro-stifter. Til gengæld kunne han også møde én med et venligt smil, hvor dette var fortjent. Korporlig revselse var næsten ukendt, – til nød et par tag i nakkehåret, eller man blev vist ud i entreen. Eftersidning, når skoletiden var forbi, blev også benyttet.

Dagen begyndte med morgensang og et mindre pensum af Luthers katekismus, der sammen med salmevers skulle gennemlæses hjemme og huskes til den følgende dag. Historie blev altid gennemgået først og derefter hjemmelæsning til overhøring i skolen. Den første af Nikolaj Niensens egne bøger var Danmarks-historien. Balslevs bibelhistorie brugte vi endnu i begyndelsen af halvfemserne, men den blev snart afløst af Nikolaj Niensens nye bog. Det var disse to bøger, der blev mest populære og solgt i utallige oplag. Verdenshistorien og sproglæren kom senere, men blev aldrig så efterspurgt som de to første. Det var i disse år fra slutningen af firserne til efter århundredskiftet, at Nikolaj Nielsen var stærkt optaget af sit forfatterskab, og ved at udgive bøgerne på eget forlag pålagde han både sig selv og hjemmet et vældigt arbejdspress, som til sidst gik ud over hans helbred, så han blev nødsaget til at søge sin afsked.

Kirketjenesten kunne ikke undgå at gribe forstyrrende ind i undervisningen, især når der var begravelse. Men hans egne børn var efterhånden blevet voksne, og pigerne, der senere skulle på seminariet, blev så sendt ind i skolestuen som stedfortrædere. Datteren Emma, en af de ældste, fik på den måde flere års øvelse, før hun rejste hjemmefra, og en kort tid var den ældste søn Emil med sognerådets samtykke antaget som hjælperlærer.

Nikolaj Nielsen kom til at virke under tre præster, der var ikke så lidt forskellige. Først den ældrende Verner Blume, der afløstes af den alvorlige og nidkære Otto Skaarup, som et par år havde været på Grønland. Han led af sukkersyge og døde i året 1900, knapt 50 år gl. Derefter den sidste i den tid, Nikolaj Nielsen var i Ørslev, Theodor

Kristen Kr. Ingvorsen

Knuthsen, en livlig og verdsligt interesseret mand, der gik stærkt op i landbrugsfaglige spørgsmål.

Der er grund til at antage, at der bl. a. på et område som kirkebogens førelse i Nikolaj Nielsens 20 lærerår i Ørslev har været ret alvorlige divergenser. Det har siden 1812 været forordnet, at skolelæreren ligesom præsten skulle føre en kirkebog, og at disse to bøger skulle være enslydende. Cirka hver 14. dag blev de afstemt, og sådan gør man, selvsagt, fremdeles. Men tal kan overses og navne ændres, som det nu faldt i pennen, hvilket er sket igennem tiderne. Degnens bog blev ikke nøjagtigt som præstens, heller ikke i Nikolaj Nielsens tid fra omkring 1886. Navne med c eller ch blev til k. Der kunne nævnes en lang række navne, som var forskellige i de to bøger, hvis vi gik længere tilbage. Dette blev derfor ikke taget så højtideligt, da præstens kirkebog i alle tilfælde var den rigtige, den, hvorefter alle havde at rette sig. Nikolaj Nielsens eget fornavn var oprindeligt Nicolai, men c'et mødte samme skæbne som ch i mit fornavn, Christen, det blev til k. Man har taget denne bogstavændring som en brøde, for hvilken der ikke var tilgivelse, men det er sikkert forkert. Der opstod næppe større uenighed af den grund.

Kirketjenesten krævede ikke så lidt tid. Det var endnu ved århundredskiftet almindeligt, at begravelser foregik fra hjemmet. Kapellet blev først bygget 1912. Den afdøde blev da under salmesang bragt ud på vognen, der i skridtgang blev ført til kirken. Herved gik flere timer tabt fra undervisningen, og var der ingen stedfortræder, hændte det, at børnene blev sendt hjem fra skolen.

Udadtil var Nikolaj Nielsen meget lidt aktiv. Han holdt f. eks. ikke aftenskole, men den ville næppe heller have fået stor tilslutning. Den gang benyttedes kun alm. regning og skrivning, herunder øvelser i dansk, og det var ikke noget, der fristede de unge. Foreningslivet berørte sjældent lærerfamilien, måske diletstantkomedie kunne friste de unge, men det hændte meget sjældent. Jeg husker, at der ved en høst-

Nikolaj Nielsen

*Ørlev skole 1896 — Nik. Nielsen og frue midt i billedet.
Datteren Emma står yderst til højre*

fest i forsamlingshuset var en taler ved navn Niels Petersen, der var overretssagfører og folketingsmand, og som Nikolaj Nielsen under spisningen holdt en tale for. Samtidig berørte han „Politiken“ og lovpriste bladets udenrigsmedarbejder, Henrik Cavling, den mand, som forøvrigt ændrede „Politiken“s format til det nuværende, da han kom til som redaktør.

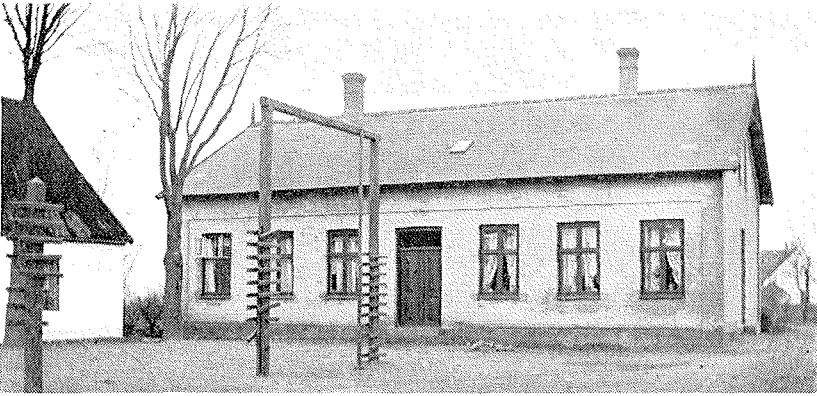
Selskabelighed i almindelighed kendtes ikke. Kun ved særlige lejligheder som bryllup og begravelse, nu og da også en konfirmation, i reglen knyttet til en gårdmandsfamilie, var lærerfamilien inviteret. Ved slige sammenkomster så man aldrig Nikolaj Nielsen deltage i kortspil, drikke spiritus eller ryge tobak. Cigaren blev erstattet af en stump

Kristen Kr. Ingvorsen

blyant, som han tidligt og sent tyggede på eller fingererede med. Derimod kunne han snakke med bønderne om deres landbrug, undertiden også fortælle om sine vandreår som ung lærer, da han som venstremænd sjældent var sine overordnede tilpas og måtte flytte fra det ene embede til det andet. Politik var et emne, der i de dage kunne drøftes. Alle var venstremænd, og Nikolaj Nielsen var jo i reglen bedre orienteret i, hvad der foregik, da han daglig læste „Politiken“. Det var umiddelbart, før han rejste fra Ørslev, at Det radikale Venstre blev dannet i 1905 på et møde i Odense, overvejende af „Politiken“s folk, som skilte sig ud fra Reformpartiet og I. C. Christensens politik.

Der fandtes i sognet en gammel bogsamling fra 70'erne. Den blev opbevaret i skolen og var anbragt i skabet, der stod imellem væggen og katederet. Den blev ikke stærkt benyttet, men enhver af sognebeboerne kunne låne bøger. Derfra lånte jeg bl. a. Ingemanns historiske romaner, men forinden havde Nikolaj Nielsen vakt læselysten hos mange af børnene i den ældste klasse ved for 10 øre at sælge de små gule hæfter, der indeholdt f. eks. Robinson Crusoe, Onkel Toms Hytte, Buddes fortællinger o.m.fl. Det var yderst prisværdigt af vor lærer, og han vil alle dage blive husket for denne velgerning.

Som tiden skred frem, voksede børneantallet i skolen, og hen i 90'erne blev det nødvendigt for lærer Nielsen at henvende sig til sognerådet om ansættelse af en andenlærer. På det tidspunkt var gdr. Jens Andersen formand. En udvidelse af skolen til 4 klasser ville medføre en stor udgift for kommunen, så den sag blev foreløbig lagt til side. Men en skønne dag kom der skrivelse fra skolekommissionen, at nu var det alvor, og så måtte sognerådet tage beslutning. Denne gik ud på, at man ville ansætte en forskolelærerinde, indrette 4 klasser og bolig for lærerinden i den gamle skolebygning. Til lærerfamilien byggede man en ny bolig vinkelret på den gamle, således at den kom til at ligge op til legepladsen. Dette store arbejde blev udført i 1897. Den nye lærerinde, der hed Jensine Petersen, ansattes fra 1. september

*Nikolaj Nielsen**Den nye lærerbolig, opf. 1897*

1897 som konstitueret, men blev fast ansat 1899. Hun var meget dygtig, blev afholdt i sognet og beholdt sin stilling til pensionsalderen, i ca. 42 år.

For Nikolaj Nielsen kom den nye lejlighed ret tilpas. Hans bogekspedition krævede større plads, og sønnen Nikolaj, som havde overtaget indbindingen af bøgerne, fik god plads til værksted. Når hertil føjes, at børnene nu var så store, at de, der ikke allerede var rejst hjemmefra, kunne gøre god nytte, så kan det siges, at disse år omkring århundredskiftet var højdepunktet i hans livs virke. Hans forfatterskab var nu slået fast, og de to vigtigste bøger, Danmarks- og bibelhistorien, var kendt landet over og solgt i så mange oplag, at der herfra kunne regnes med en stadig voksende indtægtskilde. Danmarks-historien var ført frem til nutiden og udkom i 7. oplag i 1900. Både den og bibelhistorien, der nåede 4. oplag i 1899, blev fremdeles trykt i Odense.

I stedet for at sætte tempoet ned, blev nye bøger forberedt. En kirkehistorie udkom i 1897 og 4 år senere 1. del af en verdenshistorie om oldtiden. Men med de nye og gode pladsforhold var de daglige be-

Kristen Kr. Ingvorsen

kymringer reduceret, og der kom nu en del år, hvor tilværelsen var den bedste i Ørslev-perioden. Selve skolegerningen har næppe givet anledning til større bryderier, udover at samarbejdet med den nye lærerinde ikke var ideelt. Det har uden tvivl voldt en del irritation. Efter at frk. Petersen havde fået fast ansættelse, voksede hendes popularitet blandt beboerne. Hun oprettede skolesparekasse, syskole for de unge piger, og desuden tog hun del i det sociale arbejde i sognet. I modsætning hertil gik Nikolaj Nielsen stærkere op i sit forfatterskab, der ikke blev særlig påskønnet fra beboernes side.

Som årene gik, blev helbredet som nævnt mindre godt, og det blev nødvendigt at antage hjælpelærere. Disse bidrog langtfra til at bedre stemningen blandt sognets beboere. Enkelte var endog meget uheldige. Dette bidrog måske til, at Nikolaj Nielsens nerver kom ud for større pres, og en dag indsendte han ansøgning om at blive fritaget for lærergerningen. Dette blev blankt afslået, og nye lægeattester og ny ansøgning gav ikke bedre resultat. Det var Nikolaj Nielsens ønske at gå af med pension, hvilket ikke gjorde sagen bedre, da han endnu ikke var nået de 60 år. I stedet for at sende flere ansøgninger oplevede Nikolaj Nielsen, at der kom et andragende fra beboernes side, og dette synes at have haft bedre virkning. Tiden var imidlertid nu så fremrykket, at det blev muligt at bevilge ham afsked med ventepenge fra efteråret 1906, det år, hvor han var fyldt 60 år.

Fratrædelsen som lærer blev fejret ved en afskedssammenkomst i forsamlingshuset, hvor den gamle sognerådsformand, gdr. Jens Andersen, holdt talen for Nikolaj Nielsen. At han havde været sognet en dygtig lærer, var ubestrideligt, og hvervet som kirketjener blev også ved denne lejlighed påskønnet.

Pensionsalderen

Familien flyttede nu ind til København og tog bopæl på Dosseringen. Her fik Nikolaj Nielsen lejlighed til at rekreere sig, og i løbet af et par

Nikolaj Nielsen

år var helbredet rettet op, og han kunne genoptage sit arbejde ved bøgerne. Det vedblev at være Danmarks- og bibelhistorien, der fik langt det største salg. Hvis vi ser tilbage fra en senere periode og vælger året 1957, tegner de forskellige bøger sig med følgende oplag: Danmarkshistorien i 1953, 34 oplag, bibelhistorien 1957, 38 oplag, kirkehistorien 1957, 28 oplag, verdenshistorien 1956, 7 oplag, og Dansk sproglære 1911, 2 oplag.

De to første bøger blev i 1928–29 ændret på visse punkter af sønnen Emil Nielsen, mens den anden søn, Aage Nielsen, ændrede det sidste oplag af verdenshistorien. Salget af bøgerne finder fremdeles sted. Andre bøger er kommet til, men det er ganske enestående, at Nikolaj Niensens bøger har kunnet hævde sig i konkurrencen i over to menneskealdrer. Navnet „Nikolaj Nielsen, lærer i Ørslev v. Ringsted“ blev i årenes løb slået så grundigt fast, at hans forfatterskab herfra vil gå over i historien. Lærernes fagblad kaldte ham ved hans død „Danmarks mest læste forfatter“ og fortsatte: „Ja, overskriften passer på Nikolaj Nielsen. Selv biskop Balslev kan ikke længere gøre ham pladsen som nr. 1 stridig. Hans daglige læsere tælles ikke i tusinder, men i titusinder. År efter år en menneskealder igennem bliver det en anseelig skare.“

Nikolaj Nielsen fik lov at nyde et langt otium, og sin pensionsperiode udnyttede han på bedste måde. Gamle elever og venner fik breve, hvori han fortalte om deres forhold og børnenes færden, og sine sprogstudier tog han fat på igen for at skaffe sig øvelse i at læse udenlandsk litteratur.

Som medlem af københavnskredsens pensionistforening deltog han aktivt i deres sammenkomster, bl. a. ved oplæsning, og han var foreningens revisor gennem 17 år. I 1917 skænkede han sit dyrtidstillæg til foreningens enkekasse. Det var jo i slutningen af første verdenskrig, og tiderne var sløje.

Til slut et par ord om familien. Som før nævnt var det i hans tje-

Kristen Kr. Ingvorsen

---

nestetid i Odense, at han mødte sin tilkommende hustru, købmandsdatteren Kathrine Andersen, med hvem han fik et lykkeligt samliv gennem 57 år.

Hun var ud af en sund og stærk slægt som han selv. De fik mange børn, og det var netop i de besværlige år, hvor familien måtte flytte fra det ene embede til det andet, ofte med kort varsel. Det var strengt at være husmoder under sådanne vilkår. Men mig bekendt har de aldrig haft nogle alvorlige sygdomme, og alle deres børn var sunde og kraftige. Der var 6 piger og 5 sønner, der alle, på nær fire, valgte at gå skolevejen. Den ældste af sønnerne, Emil Nielsen, tog fat på videnskabelige studier og gjorde sig bemærket langt uden for vort lands grænser. Han skrev et tobinds værk om edderkopper. De to yngste sønner varetog bogforlaget, som den yngste, Aage Nielsen, var og fremdeles er den egentlige leder af.

Fru Kathrine Nielsen overlevede sin mand i mange år og opnåede omtrent samme alder. Hun døde den 5. december 1939.